

KONING WILLEM-ALEXANDRA?

GENDER TROUBLE IN DE MONARCHIE

Liesbet van Zoonen

King Willem-Alexandra: gender trouble in the monarchy

*Two assumptions inform this analysis of the gendered representations of the Dutch monarchy: the female body is a better vehicle for symbolic functions than the male body; a constitutional monarch is most powerful as national symbol when her or his popular representation is in a balance between closeness and distance. A longitudinal content analysis of the coverage of the Dutch monarchy in the popular magazine *Story* shows that consecutive Dutch monarchs are subjected to gender stereotypes: queen mother Juliana as a stereotypical Dutch grandmother; current queen Beatrix as dominant career woman who neglects her family; crown prince Willem-Alexander as the chubby bachelor who likes his beer and is dominated by his mother. In none of the three royals the balance between closeness and distance is found: queen mother Juliana's 'feminine' monarchy (warm and caring for ordinary people) appears to be too close to the people to set an example and lead the nation in symbolic terms. Current queen Beatrix' more 'masculine' monarchy (rational and efficient) is perceived in the popular press as too distant to really connect with the people. Crown prince Willem-Alexander has publicly announced to follow his grandmother and thus will bring back the more 'feminine' Dutch monarchy; his popular construction as a regular guy, however, will also result in a monarchy which is too common in terms of symbolic power.*

Als koningin Beatrix zich enigszins had laten leiden door historische sentimenten en eerbied voor ronde getallen, zou zij op 6 september 1998 haar ambt hebben moeten overdragen aan kroonprins Willem-Alexander. Op die dag was het namelijk 100 jaar geleden dat Wilhelmina als eerste vrouw de Nederlandse troon beklom. In de eeuw die volgde waren zij, haar dochter Juliana en kleindochter Beatrix degenen die de Nederlandse constitutionele monarchie vormden en verankerden in de samenleving. Bij Wilhelmina's aantreden, evenals bij haar geboorte, werd echter nog ernstig getwijfeld aan de geschiktheid van vrouwen voor de troon:

'Koningschap en mannelijkheid waren in de beleving van die dagen welhaast identiek. Het gangbare ideaalbeeld van de vrouw plaatste haar in het gezin in een verzorgende, ondergeschikte, dienende, kortom in een anti-heroïsche rol. Een dergelijke rol strookte niet met de aan een vorst toegedachte taken. De vorst hoorde de incarnatie te zijn van bij uitstek mannelijk geachte deugden, zoals moed, plichtsbetrachting, wijsheid en volharding' (Fasseur, 1998, p. 62).

Eind jaren vijftig is de stemming echter al omgekeerd. In een gedenkboek over het kroningsjaar 1898 heet het dat het Nederlandse volk de constitutionele monarchie accepteerde juist omdat er een vrouw op de

troon kwam 'en niet een naar autoriteit en macht strevende volwassen man' (Couvee, 1958, p. 15). Vrouwelijke bescheidenheid zou dus beter passen bij de constitutionele monarchie die de vorst weinig politieke macht en bevoegdheden geeft. Tegenwoordig lijkt dat idee zelfs gemeengoed geworden en wordt ook in Oranjegezinde kringen wel eens een vraagteken gezet bij de mogelijkheden van een man op de troon. Zo schrijft een van de 'royalty watchers' van de roddelpers, Marc van der Linden:

'Het is nu al meer dan een eeuw geleden dat ons land door een man geregeerd werd en het zal wel weer even wennen zijn. Vrouwen gaven onze monarchie wat meer kleur en bovendien bleken Wilhelmina, Juliana en Beatrix niet voor de drie Willems onder te doen. Willem-Alexander zal zich dus extra moeten bewijzen omdat hij een man is en omdat de mensen niet meer heilig in het koningschap geloven' (Van der Linden, 1993, p. 121).

Een dergelijke populaire waardering van onze vorstinnen heeft zijn parallel in sommige feministische opvattingen over politiek. Een auteur als Pitkin (1984) onderscheidt bijvoorbeeld vrouwelijke invullingen van burgerschap en autoriteit die zich zouden kenmerken door egalitarisme en samenwerking, eigenschappen die voor een constitutioneel monarch

productiever zijn dan het veronderstelde meer mannelijke streven naar persoonlijke macht. Als dergelijke populaire en politiek-filosofische redeneringen zouden kloppen, is Willem-Alexander – noch een van zijn broers of neven – een geschikte troonopvolger. Gezien het feit dat ruim 85 % van de Nederlandse bevolking ervan overtuigd is dat Willem-Alexander geschikt is voor het koningschap (*Koffietijd*, RTL 4, 28-4-'98), is die conclusie kennelijk toch een stap te ver. Wat betekent het dat binnen afzienbare tijd de troon van sekse wisselt; dat we na meer dan honderd jaar weer een man op de troon krijgen? Of in meer theoretische termen: wat is de betekenis van sekse voor de monarchie?

De betekenis van sekse voor het koningschap

De veronderstelling dat vrouwen het beter zouden doen op de constitutionele troon vanwege vrouwelijke kwaliteiten zoals egalitarisme en samenwerking, gaat niet op. Wilhelmina en Beatrix worden vaker genoemd en geroemd om kwaliteiten die je als 'mannelijk' zou kunnen bestempelen, dan om hun 'vrouwelijke' kanten. Tijdens WO II stelden de Engelsen bijvoorbeeld dat Wilhelmina de enige vent met ballen was in het kabinet (Aerts, 1995, p. 18). En Beatrix wordt vaak beschreven als een krachtige persoonlijkheid die weinig emoties toont, zich door niemand de wet laat voorschrijven en met straffe hand over het Oranjestad heerst (Lammers, 1997, p. 7; Van der Linden, 1995, p. 211). Juliana past wel in het gesuggereerde model van 'vrouwelijk' koningschap, onder andere door haar vaak geprezen menselijke optreden en sociale vaardigheden (Santegoeds, 1995), maar dat zijn ook precies de kwaliteiten waarmee Willem-Alexander indruk maakt op zijn omgeving (Van der Linden, 1993). Bovendien heeft Willem-Alexander zelf laten weten eerder zijn grootmoeder Juliana na te volgen in zijn invulling van het koningschap (het 'vrouwelijke' model dus) dan zijn moeder Beatrix (het 'mannelijke' model).

Daarnaast gaat het in de veronderstelling dat een 'vrouwelijke' vorm van autoriteit zich beter leent voor de constitutionele monarchie vooral om de politieke betekenis van het koningschap; om de positie van de vorst(in) tegenover of naast regering en parlement. In een constitutionele monarchie is die kant van het koningschap echter niet het belangrijkste en verborgen achter de ministeriële verantwoordelijkheid. Het belangrijker element van de constitutionele monarchie is de symbolische waarde die ze vervult (Coutenberg & Rutgers, 1994). Zo zegt Beatrix bijvoorbeeld:

'Ik denk dat deze functie in eerste instantie een symbolische waarde heeft, afgezien van de invulling die men ook in het werk zoekt en waarin men ook voor een groot gedeelte gelukkig de bevrediging vindt... Wij proberen een invulling te geven van wat het goede is in Nederland en daar ook naar te leven. Je moet, denk ik, proberen zo te functioneren dat mensen zich in de totaliteit van de monarchie kunnen herkennen. Natuurlijk ben ik ook maar een mens met zijn beperkingen en zal ik natuurlijk nooit heel Nederland kunnen vertegenwoordigen in mijn persoon, maar ik denk dat de totaliteit van de monarchie voor mensen die ieder hun eigen facet en hun eigen belangstelling hebben toch wel als een herkenningspunt voor veel Nederlanders kan functioneren en daarin heb ik natuurlijk een eigen rol' (Lammers, 1997, p. 132).

Het is dan ook het symbolische karakter van de hedendaagse constitutionele monarchieën, dat zou kunnen verklaren waarom vrouwen het zo goed doen op de troon en dat de twijfels over het mogelijk succes van een koning oproept. Dit heeft te maken met de vrouwelijke sekse van de monarch in de ouderwetse, letterlijke, biologische, lichamelijke zin. In de hedendaagse vorsten worden 's lands hoop, verwachting, afkeer en misnoegen belichaamd. De ene koning(in) vervult die symbolische rol beter dan de andere, maar in het algemeen is het vrouwenlichaam geschikter gebleken voor de expressie van dergelijke abstracte waarden dan het mannenlichaam. Denk

aan al die vrouwen als Justitia, Marianne, de Nederlandse Maagd, het Vrijheidsbeeld, Moedertje Rusland, Naatje op de Dam, enzovoort. Antonia Frasers (1988) analyse van krijgshaftige koninginnen heeft laten zien dat ook historisch bestaande vrouwenfiguren kunnen uitgroeien tot dergelijke symbolen. Uit diverse analyses van gender en representatie blijkt dan ook dat: 'Men often appear as themselves, as individuals, but women attest the identity and value of someone or something else... Meanings of all kinds flow through the figures of women and they often do not include who she herself is' (Warner, 1985, p. 331). Dat het vrouwenlichaam daarbij een tamelijk 'leeg' symbool is waarmee je alle kanten op kunt, blijkt niet alleen uit de totaal verschillende waarden die verschillende vrouwen kunnen symboliseren, maar ook uit de verschillende waarden die in één vrouw kunnen samenkomen: bij de dood van Lady Di kon zo'n beetje de hele wereld zijn fantasieën en moraal in haar beeld kwijt.

Ook als we de betekenis van sekse voor de monarchie vooral op symbolisch niveau lokaliseren, blijft het een empirische kwestie hoe dat precies gebeurt, en of vrouwen daarin anders en succesvoller functioneren dan mannen. Dat algemene probleem kan specifiek vertaald worden naar een tweeledige vraag: welke normen, waarden en cultuur worden en werden door Wilhelmina, Juliana en Beatrix belichaamd en op wat voor manier zal Willem-Alexander in dat opzicht afwijken van zijn vrouwelijke voorgangers? Bij de beantwoording van die vraag zijn we gehandicapt door het feit dat Willem-Alexander nog geen koning is. Dit artikel kan dan ook alleen maar een vooruitblik geven, terwijl voor een adequate waardering van de symbolische betekenis van een vorst(in), terugblikken natuurlijk veel geschikter is. Over Wilhelmina is in dit opzicht al veel meer geschreven dan over de hedendaagse koninginnen (bijvoorbeeld Aerts, 1995). Aan de andere kant heeft elk beeld, imago of symbool zijn geschiedenis en kunnen in de hedendaagse representaties van Willem-Alexander misschien voorbodes gevonden worden van zijn toekomstige symbolische betekenis als constitutioneel monarch.

Methode roddelpers

Om de symbolische betekenis van een persoon te achterhalen, moeten we niet naar hem- of haarzelf kijken, maar naar zijn of haar representaties in de ogen van anderen, in de ogen van de media en – in het geval van de monarchie – vooral in de ogen van 'het Nederlandse volk', zo dat al als eenduidig collectief bestaat: wie is de koning(in) in de ogen van 'het Nederlandse volk', welke normen en waarden belichaamt zij/hij? Los van opiniepeilingen die nogal wat

beperkingen hebben, is er geen direct empirische manier om het antwoord op dergelijke vragen te achterhalen. In dit artikel zal ik daarom een afgeleide, secundaire bron gebruiken om de betekenis van sekse voor de symbolische functie van de monarchie te analyseren: de roddelpers. De nadruk in de analyse ligt vanwege het relatief korte bestaan van de bladen op de periode vanaf 1974 toen Neerlands eerste roddelblad *Story* verscheen. Deze periode bevat de nadagen van Juliana, het tijdperk Beatrix en de 'aanloop' van Willem-Alexander.

De keuze voor de roddelpers verdient enige toelichting. Het gaat hierbij om het beeld dat de bladen construeren, om de performatieve functie van het verhaal, en niet om de representatieve functie of de waarheidsgetrouwheid van het verhaal. Het laatste is ook in de Nederlandse roddelpers nogal eens twijfelachtig (Van Zoonen, 1998a). Verschillende auteurs hebben gewezen op de morele functie van de roddelpers. Bina (1986) vermoedt dat de roddelbladen zo populair zijn omdat ze uitkomst bieden in een tijd waarin collectieve normatieve kaders verdwenen zijn. Bij afwezigheid van een algemeen gedeelde moraal wordt het voor mensen moeilijk over gemeenschappelijke kennis en roddelen. Men weet immers nooit of de toehoorder niet een ander normatief kader hanteert waardoor de roddel zijn betekenis verliest. 'Het lezen van het geroddel dat door weekbladen als *Story* en *Privé* wordt verspreid, kan in deze precaire situatie een uitkomst bieden. Zowel de conservatief die vasthoudt aan de traditionele moraal, als de progressivist die zich eigenlijk niet mag vergapen aan de amoreuze escapades van zijn medemens, kan er aan zijn trekken komen' (Bina, 1986, p. 34). Ook Vasterman (1987) wijst erop dat achter elk roddelverhaal een moraal steekt die in eenvoudige slagzinnen is samen te vatten, zoals 'geld maakt niet gelukkig' of 'het is eenzaam aan de top'. Hermes (1995) concludeert hetzelfde op basis van gesprekken met lezers: door het lezen van de bladen treden ze toe tot een imaginaire gemeenschap waarin normen en waarden bediscussieerd worden. Die gemeenschap is groter en vooral breder dan het vooroordeel over de roddelbladen erkent: *Story*, *Privé* en *Weekend* hebben bijvoorbeeld een gezamenlijke oplage van ruim een miljoen en bereiken zo'n vijf miljoen lezers. Ongeveer tweederde daarvan bestaat uit vrouwen. Qua leeftijd zijn de lezers een getrouwe afspiegeling van de Nederlandse bevolking. Mensen met een lagere opleiding zijn weliswaar oververtegenwoordigd onder de lezers, maar hbo-ers en academici ontbreken zeker niet in het lezerspubliek (Van Zoonen & Brants, 1995).

Met dergelijke oplage- en bereikcijfers is de veronderstelling gerechtvaardigd dat de bladen in hun berichtgeving nooit ver zullen afwijken van de opvat-

tingen en interpretatiekaders van de 'gemiddelde' Nederlander. Roddelbladen zijn daarom bij uitstek geschikt om na te gaan welke normen en waarden in ons koningshuis in de ogen van 'het volk' samenkomen. Brunt (1989) heeft daarvoor ooit al eens een voorschot gegeven en concludeert na lezing van vijf jaargangen *Privé* dat het koningshuis enerzijds wordt voorgesteld als een verzameling gewone, hardwerkende mensen die net als ieder ander getroffen worden door ziekte, liefde, geluk en ongeluk, en anderzijds als een verzameling (inter)nationale sprookjesprinsessen die aan de top staat van de (inter)nationale jetset.

Brunts observatie valt uit te bouwen tot een meeromvattende hypothese over de symbolische waarde van constitutioneel koningschap: het is precies de paradox van nabijheid en afstand die het mogelijk maakt dat de vorst(in) als belichaming van nationale normen en waarden kan functioneren: zij/hij moet 'één van ons' zijn (heel gewoon), maar tegelijkertijd zo anders, en op zo'n afstand staan dat 'we' ons aan hem of haar kunnen spiegelen en optrekken. In het personage van Lady Di waren afstand en nabijheid kennelijk optimaal gecombineerd, maar bij veel hedendaagse vorstenhuizen lijkt die combinatie uit balans. Van een vorst(in) die te ver boven het volk verheven is, trekt niemand zich wat aan, getuige de crisis in de Britse monarchie. Maar een koningshuis dat 'gewoon' is, zoals de meeste noordelijke koningshuizen inclusief dat van Oranje, spreekt misschien niet erg tot de verbeelding. De vraag naar de betekenis van sekse voor de symbolische functie van de monarchie, kan daarom preciezer geformuleerd worden als de betekenis van sekse in de constructie van een dergelijke balans van nabijheid en afstand.

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn vijf jaargangen van één roddelblad (*Story*) geselecteerd. De keuze voor *Story* komt primair voort uit de toegankelijkheid van het archief,¹ maar heeft als bijkomend voordeel dat het blad het oudste roddelblad is. Het blad heeft als nadeel dat het lange tijd doelbewust optimistisch en positief van toon was, hetgeen de conclusies over de beeldvorming van de Oranjes te rooskleurig kan maken. Een republikeinse noot zal men in dat blad niet tegenkomen. De volgende jaren zijn in de analyse opgenomen:

- 1974: de eerste complete jaargang van *Story* na de start van het blad in 1974;
- 1980: het kroningsjaar van Beatrix;
- 1986: het jaar waarin Willem-Alexander de elfstedentocht reed;
- 1989: Willem-Alexander heeft zijn eerste serieuze relatie;
- 1997: de meest recente periode waarin Willem-Alexander het aanlegt met Emily.

Uit die jaargangen zijn alle artikelen van één pagina of groter over de koninklijke familie (Juliana, Bernard, Beatrix, Claus, Willem-Alexander) geselecteerd en op inductieve wijze geordend in termen van thema's en personen. De validiteit en betrouwbaarheid van een dergelijke methode hangt ten dele af van de plausibiliteit en de navolgbaarheid van de resultaten (Wester, 1987). Eén van de manieren om dat te realiseren is om veel van de oorspronkelijke data te laten zien, reden waarom in dit artikel veel en uitgebreide citaten uit *Story* gegeven worden.

Het koningshuis volgens *Story*

Bladerend door verschillende artikelen over de Oranjes, is het alsof je het fotoalbum van de burendoorloopt. Foto's van de opgroeiende kinderen; van de jaarlijkse vakanties in Zwitserland en Italië; van bezoekende vrienden of van bezoek bij vrienden (staatschefs); van de verjaardagen; van een nieuw huis of de verbouwing. En tegelijkertijd is het alsof je het over je eigen familie hebt: 'Goh, het gaat met Claus weer helemaal niet goed'; 'Wist je dat Bernard in het ziekenhuis ligt?', enzovoort. Het koningshuis krijgt zo een buitengewoon alledaags en herkenbaar karakter, temeer omdat er nauwelijks artikelen met enige glamour tegenover staan. De Oranjes mengen niet erg met andere 'celebrities', hoogstens is Willem-Alexander nog wel eens tussen een paar sporters te vinden. Soms verschijnt er iets over de astronomische bedragen die de Oranjes zouden verdienen dan wel bezitten, maar dat wordt door *Story* dan ook meteen weer afgezwakt. De teneur in de artikelen is dat 'ons' koningshuis bestaat uit aardige, hardwerkende mensen die niet gevraagd hebben om de hoge functie die ze nu bekleden. Enige tegenzin ten aanzien van het monarchale bestaan kan geen van de Oranjes ontzegd worden, en *Story* heeft daar alle begrip voor. De artikelen staan paradoxaal genoeg vol van hun afkeer jegens fotografen en pers, en van hun wens om hun privacy gerespecteerd te zien. Dat er tegenstanders van de monarchie zijn, zullen we in *Story* niet lezen, wel maakt het blad zich continu zorgen over de veiligheid van de familie. In elk koninklijk huis lijkt wel eens ingebroken te zijn, lijfwachten worden onderbetaald of zijn er überhaupt niet. Het is één van de weinige tekens in het blad dat we met een bijzondere familie te maken hebben.

Ook al is het koningshuis dan buitengewoon zichtbaar in *Story* (vrijwel alle artikelen worden op de cover aangekondigd), de enorme alledaagsheid van de berichtgeving maakt het tegelijkertijd niet-bijzonder. De balans tussen nabijheid en afstand die cruciaal is voor de symbolische kracht van de monarchie, lijkt bij de hedendaagse Oranjes door te slaan naar nabijheid. Er zijn echter nuances in dat algemene

beeld en die blijken als we de verhalen over Juliana, Beatrix en Willem-Alexander naast elkaar zetten.

Juliana

Een populaire biografie over Juliana van de hand van een *Story*-journalist (Santegoeds, 1995) heeft als titel *Moeder Majesteit*. Moederschap is een overbekende metafoor voor vrouwelijk leiderschap (evenals vaderschap voor mannelijk leiderschap overigens) die ook al door Wilhelmina werd ingezet, al ging die gepaard met tal van mannelijke metaforen (Aerts, 1995). Ook Juliana is veelvuldig voorgesteld als moeder des vaderlands, onder andere door haar dochter Beatrix bij de troonswisseling in 1980. Als zij de Staten-Generaal toespreekt, zegt zij onder meer: 'Niet alleen voor mij, voor ons uw dochters, maar voor het hele Nederlandse volk bent u een moeder geweest' (Van der Linden, 1995, p. 165). Dat nationale moederschap kreeg onder andere vorm in de contacten van Juliana met gewone Nederlanders, wat bij deze gelegenheden in typische *Story*-taal beschreven wordt als 'Juliana was zeer ontspannen en nam ruimschoots de tijd om met elk van de tien delegaties een praatje te maken' (*Story*, 25-7-80).

Desalniettemin functioneert het (groot)moederschap van Juliana dat we in *Story* tegenkomen meestal niet als symbool van nationaal vrouwelijk leiderschap, maar in veel algemenere en alledaagse zin als generatiespecifiek model van vrouwelijkheid. Juliana zien we in *Story* als een oma voor haar eigen kleinkinderen, en niet in bredere zin voor het land of voor 's lands kleinkinderen. Integendeel, het land staat in feite haar grootmoederschap in de weg als we *Story* volgen. Met enige regelmaat publiceert het blad complete familiefoto's waarop Juliana als 'een trotse grootmoeder met haar familie' wordt afgebeeld. Kenmerkend is een verhaal uit 1974:

'Koningin Juliana heeft een grote familiezin. Onze vorstin, die als enig kind opgroeide, vindt het heerlijk wanneer haar grote kinder- en kleinkinderschaar om haar heen verzameld is. En dat gebeurt eigenlijk veel te weinig. Slechts enkele malen per jaar zijn ze er alle-

maal... En zo zien we op de volgende bladzijden onze 65-jarige koningin omgeven door al haar kinderen en kleinkinderen. Zij is er niet zonder reden trots op om de recordhoudster onder de koninklijke grootmoeders te zijn' (27-12-74).

In die ene zin 'dat gebeurt eigenlijk veel te weinig' kunnen we twee dingen lezen: ten eerste dat Juliana net als andere moeders en oma's haar kinderen te wei-

nig ziet, ten tweede dat het koningin-zijn te weinig tijd overlaat voor haar gezinsleven. Beide suggesties komen in latere artikelen terug. In het jaar van de troonswisseling publiceert *Story* bijvoorbeeld: 'Oma Juliana heeft nu alle tijd voor haar kleinkinderen' (15-2-80) en 'Oma Juliana nam in Porto Ercole de taak van Christina voor een paar dagen over' (5-9-80). Wat we hier eigenlijk zien, is een herkenbaar probleem van de combinatie kinderen en carrière: 'Natuurlijk was zij een goede moeder, maar zij kon niet op elk gewenst moment bij haar dochter [Christina] aanwezig zijn. Ze had

namelijk ook nog een baan die haar intensief bezighield: koningin van Nederland' (6-6-80). Geen zelfgekozen carrière overigens, hetgeen *Story* ook niet nalaat te benadrukken: 'Ze vertelde zelf ook zo graag een normaal leven te hebben gehad' (24-6-97); 'Ik wil eindelijk eens lekker gaan doen waar ik zin in heb,' zei ze kort na haar aftreden tegen een goede vriendin' (21-4-89). Later, als Juliana al langer is teruggetreden, krijgt het (groot)moederschap een ander, maar even herkenbaar tintje: de (klein)kinderen hebben nu te weinig tijd voor haar, in plaats van andersom. 'Eenzame Juliana woont in de keuken' (24-6-97); 'Juliana wil niet terug naar Soestdijk' omdat zij in het koninklijke vakantie-oord Porto Ercole 'vrienden en familie om zich heen heeft' (21-8-97).

In de *Story*-representatie van Juliana komen tal van karakteristieken van een oudere generatie vrouwen samen: liefde voor de kleinkinderen, een met zijn gezondheid sukkelende echtgenoot, het wegvallen van goede vrienden en vriendinnen, vereenzaming, en zelfs de onvermijdelijke bloemetjesjurk: 'Onze voormalige vorstin (gekleed in een blauwe bloeme-

tjesjurk)' (5-9-80). Een aantal elementen in de verhalen geeft daar bovendien een specifiek Nederlands tintje aan:

– Juliana is gewoon:

'Juliana is een bijzondere vrouw. Je hebt helemaal niet het gevoel dat je met iemand van het koningshuis praat' (25-7-80).

– Juliana is huiselijk:

'Story laat u rondkijken in de vertrekken waar ons koningspaar een gezellig, huiselijk leven leidt... Een huiskamer die in feite maar weinig verschilt van andere Nederlandse huiskamers' (11-10-74).

– Juliana is zuinig:

'Maar toen de prinses dat bedrag onder ogen kreeg riep ze: "O nee, veel te duur voor die paar jaar dat we er nog zijn"' (24-6-97).

De al besproken nadruk op Juliana's tegenzin jegens haar taak en de impliciete opoffering en plichtsgetrouwheid die daaruit spreekt, getuigt ook van een specifiek Nederlandse of beter calvinistische moraal: na gedane arbeid is het goed rusten. Bij het aftreden van de koningin meldt *Story* dan ook: 'Beiden kunnen nu eens dingen gaan doen waar zij werkelijk in geïnteresseerd zijn. En daar hebben zij, na tweeënderdertig jaar in dienst te hebben gestaan van dertien miljoen Nederlanders, ook wel recht op' (6-6-80).

Beatrix

Met Beatrix treedt een ander soort koningin aan, en dat was volgens velen langzamerhand ook nodig; de monarchie moest zich vernieuwen en Beatrix was daar klaar voor (Van der Linden, 1995). Wat voor een koningin precies bij de jaren tachtig en daarna zal passen en hoe Beatrix zich van haar taak wil kwijten, is bij haar aantreden niemand duidelijk (Lammers, 1997). *Story* weet echter precies wat een goede koningin moet zijn en doen en volgt daarbij volledig het Julianamodel:

'Juliana wordt nog steeds door iedereen op handen gedragen. De vergelijking tussen koningin Juliana en haar oudste dochter valt toch automatisch in het "nadeel" van Beatrix uit. Niet helemaal eerlijk misschien, maar toch wel begrijpelijk, omdat Beatrix zich in het verleden vaak veel koeler opstelde dan haar moeder. Prinses Beatrix zal zich de afgelopen jaren best gerealiseerd hebben dat zij een aantal fouten heeft gemaakt. Maar laten we eerlijk zijn, iedereen moet de kans krijgen zijn fouten goed te maken en opnieuw te beginnen... En eigenlijk twijfelen wij er niet aan dat zij binnen korte tijd, net als haar moeder, door alle Nederlanders op handen gedragen zal worden' (2-5-80).

In de daaropvolgende maanden komt in het blad een

beeld van Beatrix tot stand dat inwisselbaar is met de artikelen over haar moeder: 'Koningin Beatrix maakte meisje in rolstoel gelukkig' (23-5-80); 'In Lekkerkerk bracht Beatrix onverwacht vreugde' (1-8-80); 'Koningin Beatrix maakte een bejaarde man dolgelukkig' (10-10-80); 'Bejaarden diep ontroerd door ontmoeting met de koningin' (7-11-80). Het werkbezoekoffensief dat Beatrix direct na haar kroning lanceert, construeert het beeld van een warme, menselijke koningin die nergens zo van geniet als van de contacten met het gewone Nederlandse volk. De koningin is bij dergelijke gelegenheden volgens *Story* dan ook altijd 'zichtbaar blij verrast', 'spontaan lachend', 'zichtbaar ontroerd', enzovoort. Halverwege het kroningsjaar meldt *Story* tevreden: 'Als we onze nieuwe koningin zo zien bij al die officiële bezoeken, lijkt ze erg veel op haar moeder. En een groter compliment kun je haar eigenlijk niet maken' (23-5-80).

Maar Beatrix is haar moeder niet, en laat al snel zien waar voor haar de nadruk op ligt in het koningschap. Zij wil het meer inhoud geven en de uiterlijke kant, waar haar moeder sterk in was, naar de achtergrond verplaatsen (Van der Linden, 1995, p. 153). Haar uitspraak dat het koningschap niet als 'een zak sinaasappels verkocht hoeft te worden' wordt vaak gememoreerd. Ze schaft het Koninginnedag-defilé af, en wil via toespraken en inhoudelijke werkbezoeken het contact met het volk onderhouden. Ze verwerft zich een enorme kennis van zaken op politiek gebied en er wordt inmiddels van haar gezegd dat ze een gelijkwaardige gesprekspartner is voor de politici waar ze contact mee heeft (Lammers, 1998).

De oubollige stukjes over Beatrix' bezoeken in het land ('Nog nooit zag u de koningin zo blij en ontspannen') verdwijnen dan ook na verloop van tijd uit *Story* en maken midden en eind jaren tachtig plaats voor een gevarieerde berichtgeving, waar geen duidelijke rode draad in zit, maar waar verschillende van de gemeenschappelijke monarchale thema's in voorkomen: staatsbezoek, veiligheid en familielevens. Nieuw daarin is de plotselinge belangstelling voor haar uiterlijk en kleding, volgens het blad omdat Beatrix zich laat inspireren door de kleurige kledij van Lady Di: 'Koningin Beatrix zag er onlangs in Parijs opvallend goed uit in haar felgekleurde ensemble... Het was leuk te zien dat onze jeugdig uitziende vorstin er zo modern bij kan lopen en deze lijn verdient voortzetting' (18-4-86); 'En staat het allemaal niet vrolijk? Maken die zonnige kleuren Beatrix niet een stuk jonger?' (11-7-86).

Het lijkt erop dat Beatrix een vorm geeft aan het koningschap die voor *Story* niet echt makkelijk te behandelen is. Haar sobere en zakelijke stijl geeft het blad weinig aanknopingspunten om het genrespecifieke 'human-interest'-verhaal te schrijven. 'Haar tac-

tiel is dat zij vorstin van alle Nederlanders wil zijn, maar geen moederrol wil spelen, zoals koningin Juliana. Het koningschap is in haar ogen gediend met het bewaren van een zekere afstand... Als staatshoofd manifesteert zij zich, voor de massa's is zij verder onbereikbaar in haar Haagse paleizen... Zij is de majesteit, zij laat zich ook zo aanspreken' (Lammers, 1997, p. 130). Voor *Story* vervallen daarmee de makkelijke aanknopingspunten en het blad is in die jaren ook nog veel te koningsgezind om kritiek op de Oranjes te uiten. In een biografie van *Weekend*-journalist Marc van der Linden, wordt daarentegen wel gezegd dat 'men te weinig van haar weet. En dat laatste is wel een beetje zo. Beatrix heeft bij haar aantreden een duidelijke lijn getrokken tussen privé en zakelijk en houdt die twee sindsdien ook strikt gescheiden' (1995, p. 9).

Voor *Story* en de andere bladen is het de afgelopen jaren echter weer feest. Kroonprins Willem-Alexander houdt er verschillende blonde vriendinnetjes op na, maar zodra het serieus dreigt te worden, grijpt Beatrix in. Geen van de kandidates is tot nu toe geschikt bevonden. Het gevarieerde beeld uit de jaren tachtig vervaagt ten faveure van het beeld van de boze schoonmoeder:

'Wat koningin Beatrix betreft is het volgens paleisbronnen nu afgelopen en uit met de relatie die haar oudste zoon onderhoudt met Emily.' Dat vriendinnen van haar uit de school hebben geklapt over een relatie die zij ooit had met een barkeeper (en weinig flatteuze foto's die van hen verschenen) was te veel voor Beatrix. En dat terwijl *Story* kan melden dat Emily in januari al van haar de eerste KONINKLIJKE UITBRANDER kreeg! (1-3-95)

Beatrix komt naar het schijnt vervolgens met andere, adellijke kandidaten voor haar zoon op de proppen: prinses Victoria van Zweden wordt zelfs met ring betrapt en ook de Japanse prinses Sayako is gesignaleerd in de logeervertrekken van Huis ten Bosch (terwijl Emily 'nooit verder dan de huiskamer is geweest' [15-5-97]). Om alles nog eens te onderstrepen, houdt *Story* een 'enquête' onder 'burgermeisjes' die geen van allen Beatrix als schoonmoeder willen hebben: 'een nachtmerrie', 'niet bepaald ideaal', 'heel verstikkend', 'streng en hooghartig'. Onderdeel van het boze schoonmoederbeeld is de onderwerping van Willem-Alexander. Ze verbiedt hem de omgang met zijn geliefde(n), maar regelt ook de rest van zijn leven: 'Koningin Beatrix regeert nog steeds met ijzeren hand over het doen en laten van haar zoon Willem-Alexander' (9-10-97). Beatrix als dominante moeder die niet schroomt haar zoon te straffen voor zijn ongepaste gedrag:

'Willem-Alexander liep in Indonesië letterlijk aan de leiband van zijn moeder... Over een vooraanstaande rol van haar zoon tijdens het staatsbezoek aan Indonesië viel niet met haar te praten... De koningin ging daarbij zelfs zover dat zij haar zoon verbood in het openbaar iets anders te drinken dan fris of bier... De kroonprins... durfde dan ook geen eigen initiatief te ontplooiën' (13-9-95).

In *Story* zien we Beatrix dus veranderen van een te koele prinses die nog niet weet hoe het moet, in een warme, menslievende koningin, in een koningin met verschillende kanten en problemen, en uiteindelijk in een dominante en autoritaire (schoon)moeder. Twee populaire biografieën over haar vullen dat beeld aan tot dat van een moderne, zeer hardwerkende, capabele, perfectionistische en invloedrijke vrouw. De populaire representatie van Beatrix bevat daarmee tal van karakteristieken van moderne, geëmancipeerde vrouwelijkheid, inclusief het stereotype van man en kinderen die onder haar ambities en succes lijden. Het wordt haar echter vergeven omdat ze onze vorstin is, omdat het *Story* is, en omdat men in Nederland zijn of haar plicht dient te vervullen:

'Zelfs landgenoten die liever Juliana nog een aantal jaren op de troon hadden gezien, weet Beatrix door haar enthousiasme en niet-aflattende werklust voor zich te winnen. Ook onze nieuwe koningin blijkt uit het goede "Oranjarahout" gesneden. Beatrix stelt haar koninklijke plicht zelfs voorop als prins Claus geplaagd wordt door ernstige depressies. Het gezin komt doorgaans op de tweede plaats' (28-3-86).

Willem-Alexander

Vrijwel het hele leven van Willem-Alexander is te volgen in *Story* dat voor het eerst uitkomt als de kroonprins zeven jaar wordt. *Story* volgt hem op wintersport, school en zomervakantie en stelt hem met nietsontziende gemoedelijkheid voor als 'reuze ondeugend' en een 'echte belhamel'. Maar 'het staat vast dat hij een goed stel hersens heeft, scherpzinnig reageert en ook 'n redelijk geheugen moet hebben' (1-2-1974). Ook de prinsjes staan volgens *Story* natuurlijk bloot aan ontvoeringsgevaar, zoals alle leden van het koninklijk huis en overigens ook vrijwel alle andere bekende Nederlanders (Van Zoonen, 1995): 'Kidnappings zijn aan de orde van de dag. Vandaar dat de prinsjes van Drakesteyn en Het Loo voortdurend scherp worden bewaakt. *Story* ging na of lieden met snode plannen enige kans maken' (31-5-74).

In het kroningsjaar van Beatrix is Willem-Alexander vrijwel onzichtbaar. Er verschijnt slechts één arti-

kel over zijn nieuwe rol als kroonprins. Willem-Alexander komt pas zes jaar later uitgebreid in het blad als hij als W.A. van Buren de elfstedentocht uitrijdt. *Story* bombardeert hem moeiteloos tot nationale held en doet dat in een oorlogsretoriek die onvermijdelijke associaties met de Nederlandse overwinningen uit de Tachtigjarige Oorlog oproept. 'Kroonprins verovert in één dag 11 steden', luidt het op de cover. In het blad zelf luidt de kop: "Alexander de Grote" verovert Nederland op de schaats'. In- en uitleiding van het artikel zijn onmiskenbaar:

'De Oranjes hebben in hun roemrijke geschiedenis menig wapenfeit geleverd voor volk en vaderland. Maar nog nooit was er een koning of prins die Nederland op zo sportieve wijze wist te veroveren als onze huidige kroonprins Willem-Alexander... Willem-Alexander heeft op een geweldige manier geschiedenis geschreven. Niet zoals eerder zijn voorvaders met een zwaard en een leger van soldaten. Nee, onze 18-jarige kroonprins veroverde Nederland met een groot leger fantastische mensen en twee scherpe schaatsen. Fantastisch! (14-3-86)'

In de Tweede Kamer wordt nog even gezeurd over de reclame die Willem-Alexander op zijn kleren had (*Playboy* op zijn joggingbroek, een winddicht jack van *Marlborough* en een sjaal van *Aegon*), maar *Story* rekent daar onverbiddelijk mee af door 'massale en hartverwarmende' steunbetuigingen aan de prins te publiceren. Teneur van de brieven is dat elke Nederlandse jongen het leuk vindt om dergelijke kleren te dragen, en bovendien zegt een lezeres: 'AEGON betekent niets anders dan Alexander Een Grote Oerdegelijke Nederlander' (4-4-86).

Hier is de kiem gezaaid voor een beeldvorming waarin Willem-Alexander als het stoere, trotse, en bij uitstek mannelijke symbool van de natie kan gaan functioneren. Maar het zaadje krijgt in de jaren daarop geen water; er zijn geen evenementen waarop Willem-Alexander opnieuw kan schitteren, noch geven zijn gedragingen een voorbeeldig vervolg aan zijn heldentocht. Eerder het omgekeerde: als we *Weekend*-journalist Marc van der Linden moeten geloven (Van der Linden, 1993, p. 75), is het leven voor Willem-Alexander eind 1987 'één groot feest' geworden. 'Vier vakanties in vier maanden en een hoop plezier met zijn bier- en studievrienden hebben ervoor gezorgd dat hij zijn studie verschrikkelijk heeft verwaarloosd.' Feesten en partijen, maar met name zijn vermeende relaties domineren het roddelnieuws dan ook in het laatste decennium ('Willem-Alexander andermaal op blondinejacht' 29-11-97). *Story* blijft echter de hand over het hart strijken:

'Prins Pils, zoals de Duitsers onze kroonprins Willem-Alexander noemen, blijft voor beroering zorgen! Was hij nog maar recent betrokken bij een vechtpartij in een Hongaarse disco, nu maakte Alexander het rustige dorpje Esveen onveilig... Niet iedereen in het dorpje Esveen vindt het terecht dat er is geklaagd: "Wij hebben de muziek gehoord, maar last hadden we er echt niet van. Eén keer moet dat toch kunnen? Bovendien, Willem-Alexander is ook maar een mens en die wil toch ook wel eens een leuke verjaardag vieren?"' (31-7-97).

De nationale held van 1986 heeft plaatsgemaakt voor een gewone, gezellige Hollandse jongen die van bier en (te) hard rijden houdt ('hij drukte het gaspedaal van de Volvo 850 wel weer erg fors in,' 1-2-95), en die nog niet erg gelukkig in de liefde is.

Het is opvallend dat in de onwaarschijnlijke hoeveelheden berichten en speculaties over zijn vriendinnen, Willem-Alexander zelf uit het zicht verdwijnt. De aandacht verplaatst zich naar de vriendin in kwestie (anno 1998 nog Emily Bremers), haar familie en de vraag wat Beatrix ervan vindt, en zij vindt het – zoals we al zagen – meestal niet in orde. Het stoere beeld van Willem-Alexander uit 1986 wordt zo ontkracht: hij is voor de keuzes in zijn leven afhankelijk van de goedkeuring van zijn moeder, en ook nog eens van dat van het Nederlandse parlement. Zeker geen man die zijn eigen lot kan bepalen, en met enig vrij associëren herkennen we in Willem-Alexander sporen van de 19e-eeuwse 'Krohnprinzenfieber': wachtend op het koningschap en ruziënd met hun ouders, trokken veel Europese kroonprinsen naar Parijs alwaar ze zich verloren in drank, gokken en vrouwen (Tamse, 1979).

Conclusie

Wat is nu de betekenis van sekse voor de Nederlandse monarchie? Het is duidelijk dat ook ons koninklijk huis zich niet onttrekt aan bestaande seksestereotypen. Juliana verschijnt in de populaire beeldvorming als de gewone Nederlandse oma die het liefst bij haar kleinkinderen zou willen zijn. Op Beatrix valt in eerste instantie eenzelfde moederlijk sjabloon, maar dat past na enkele jaren al niet meer en er komt ook niets voor in de plaats. Pas als ze zich de afgelopen jaren actief tegen Willem-Alexanders vriendinnen begint te verzetten, kan er weer een seksestereotype gevonden worden: dat van de boze schoonmoeder. Willem-Alexander zien we verbeeld als stereotiep kind (de belhamel), maar als hij de volwassen leeftijd heeft bereikt, is het eerste cliché dat van hem gemaakt wordt typisch mannelijk en Nederlands: de volhardende, doorzettende schaatser die weer en wind trotseert. Tegenwoordig is hij teruggevallen in

een minder heroïsch mannelijk model: dat van de goedmoedige, vrijgezelle dikzak die nog bij zijn moeder woont.

Welke consequenties hebben dergelijke stereotyperingen nu voor de symbolische kracht van het koningshuis? In de balans tussen nabijheid en afstand die daar cruciaal voor is, lijkt Juliana uiteindelijk in de populaire beeldvorming te 'gewoon' geworden. We kunnen misschien de perikelen van onze eigen oma's, compleet met bloemetjesjurken, in haar herkennen, maar als voorbeeld aan wie we ons kunnen spiegelen en optrekken, functioneert ze niet. Daarvoor lijkt het stereotype ook te scherp aangezet. Beatrix geeft een modernere invulling aan het koningschap, maar wordt dwarsgezet door het stereotype van de ambitieuze carrièrevrouw die haar gezin opoffert aan haar eigen doeleinden. Dat beeld is nog niet compleet negatief omdat de waardering voor haar kennis, inzicht en deskundigheid ook groot is. Ze heeft die kwaliteiten echter nog zelden op een populair podium kunnen tonen. De 'moederlijke' invulling van het koningschap leent zich immers veel beter voor populaire zichtbaarheid. Het beeld van de boze schoonmoeder overheerst daarom. Wat Beatrix 'nodig heeft' is een serieuze nationale crisis (of meerdere) waarin ze haar capaciteiten kan laten zien, en waarin 'het volk' de mogelijkheid krijgt om zijn gevoelens over een dergelijke crisis op haar te projecteren. De onzichtbaarheid van Beatrix zelf en haar onveranderlijke en monumentale kapsel maken haar tot een 'leeg' icoon waarmee alles wat een crisissituatie vraagt, vormgegeven kan worden. Krijgt ze een dergelijke crisis niet – wat in feite te hopen is – dan slaat bij haar de balans tussen afstand en nabijheid door naar afstand(elijkheid), inderdaad geen ongewoon populair verwijt aan Beatrix. Nationale hoogtepunten kunnen ook als een dergelijke 'crisis' functioneren, zoals duidelijk werd toen Willem-Alexander de elfstedentocht reed. Tussen alle *Story*-verhalen over het koningshuis springen die over Willem-Alexanders elfstedentocht eruit omdat een Oranje wordt voorgesteld als zeer uitzonderlijk en navolgenswaardig. Vrijwel alle andere artikelen leggen immers de nadruk op de gewoone van het koninklijk huis. Tegelijkertijd is de gebeurtenis zo ontzettend traditioneel Nederlands en volks dat het beeld van Willem-Alexander op dat moment in perfecte balans is tussen afstand en nabijheid, waardoor Willem-Alexander bij die gelegenheid als de volmaakte Nederlandse man geconstrueerd wordt. Dat is echter in de verzameling verhalen over Willem-Alexander door de jaren heen een uitzondering. Ook hij verschijnt meestal als 'één van ons', of in die onverbetterlijke *Story*-taal: 'een jongen net als zovelen in Nederland' (14-4-86).

Hoe zal het Willem-Alexander vergaan als koning

van Nederland, na meer dan een eeuw vrouwen op de troon? Uit de huidige berichten blijkt inderdaad dat het koningschap zich slecht verhoudt met een aantal traditionele voorschriften van mannelijkheid, zoals zelfstandigheid, onafhankelijkheid en handelingsvrijheid. *Story* plaatst dat algemene dilemma metonymisch op het terrein van de liefde: Willem-Alexander mag niet zelf kiezen en is afhankelijk van de goedkeuring van zijn moeder en van het parlement. Op andere maatschappelijke terreinen die we in *Story* niet tegenkomen, zijn mannelijke kwaliteiten potentiële bronnen van conflict vanwege de relatief machteloze positie van de vorst in de constitutionele monarchie. Het zou verleidelijk zijn om te concluderen dat Willem-Alexander daarmee in een vrouwelijke positie gemanoeuvereerd wordt, maar het is eerder zo dat hij in een negatief mannelijk stereotype terecht komt. De populaire beelden van Willem-Alexander komen, zoals gezegd, samen in het mannelijke cliché van de goedmoedige, vrijgezelle dikzak die nog bij zijn moeder woont.

Toch valt er wel een positief mannelijke draai aan de constitutionele monarchie te geven; de berichtgeving over Willem-Alexanders elfstedentocht wijst daarop. Op het terrein van de sport zou hij zijn mannelijke kwaliteiten kunnen tonen zonder daarmee voortdurend tegen de grenzen van de constitutionele monarchie op te lopen. Prins Bernard deed bijvoorbeeld ooit op het paard een gooi naar Olympisch goud. Die weg was echter voor de jonge Alexander makkelijker te begaan dan voor de hedendaagse. Zijn sportmanschap neemt tegenwoordig vooral de passieve vorm van enthousiaste supporter van de diverse nationale ploegen aan. Hoewel daar regelmatig neerbuigend over gedaan wordt, blijkt een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking (81%) positief te oordelen over de manier waarop Willem-Alexander van zijn blijdschap blijk geeft (NIPO, 1996). Desalniettemin associeert men passiviteit ook in de sport niet onmiddellijk met mannelijkheid. Zijn recente lidmaatschap van het IOC biedt ook al geen garantie voor een positief mannelijk koningschap: het genootschap is dermate omstreden dat het de vraag is of het Willem-Alexanders reputatie als toekomstig koning goed zal doen. Met een vooruitziende blik zegt *Story* al in het begin van 1998: 'De kans dat Alexander als IOC-lid politiek beschadigd raakt, wordt door insiders op 100% geschat. En daarmee lijkt hij dan ook zijn positie als Koning Willem IV van Nederland nu al te ondergraven' (26-2-98).

Als Willem-Alexander het dus ook niet van de sport moet hebben, wat wordt het dan wel? Zelf heeft hij gezegd eerder zijn grootmoeder Juliana te volgen in haar invulling van het koningschap dan zijn moeder Beatrix. Dus krijgen we vermoedelijk een 'mense-

lijke' koning als opvolger van een 'zakelijke' koningin. In *Story* zien we daar al voorproefjes van die inderdaad sterk doen denken aan de verhalen over Juliana: 'Niet eerder liet KROONPRINS WILLEM-ALEXANDER zich van zo'n warme menselijke kant zien als tijdens zijn reis door Brazilië. Daar was het een vijfjarig aids-patiëntje dat zijn hart stal en hem, in de voetsporen van PRINSES DIANA even tot de Nederlandse "hartenkoning" maakte' (19-3-98). Daarmee krijgt het 'gewone' van het koningshuis weer sterk de nadruk. Tussen Willem-Alexanders 'nabijheid' en Beatrix' 'afstandelijkheid' ontstaat dus een vacuüm op de plaats waar idealiter voor het symbolisch vermogen van de monarchie het evenwicht zou moeten zitten; een vacuüm dat opgevuld zou kunnen worden door de juiste echtgenote. In dat licht is het niet verwonderlijk dat Beatrix zich zo enorm druk maakt over de vriendinnen van haar zoon: opnieuw hangt de betekenis van de Oranjes van een vrouw af.

* Dit artikel werd afgerond voordat Willem-Alexander met Emily brak, en voor de consternatie rond het IOC, en voor de ophef over Maxima

Literatuur

- Aerts, M. (1995). 'Om het lot van de krijgsman te delen'. Koningin Wilhelmina en het martiale perspectief op burgerschap. *Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis*, 15, 11-32.
- Bina, Vl. (1986). Kleine sociologie van het roddelblad. *Maatschap*, 34, 26-35.
- Brunt, L. (1989). Privé. Koningshuis en pers in Nederland. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, 16 (2), 199-229.
- Couvee, D.H. (1958). *Leve de Willemien. Het jaar 1898 opnieuw beleefd*. Den Haag: Bert Bakker.
- Couwenberg, S.W. & Rutgers, L.T.A. (1994). Monarchie en media: constitutionele achtergronden. In Ch. Huyskens (Ed.), *Majesteit en media: overleeft de Nederlandse monarchie het televisietijdperk?* (pp. 67-81). Amsterdam: Contact.
- Fasseur, C. (1998). *Wilhelmina. De jonge koningin*. Meppel: Balans.
- Fraser, A. (1988). *Krijgshaftige koninginnen. Levens en legenden van strijdbare vrouwen*. Baarn: Bosch en Keuning.
- Hermes, J. (1995). *Reading women's magazines*. Cambridge: Polity Press.
- Lammers, F. (1997). *Koningin Beatrix: een instituut. Majesteit in een kritische samenleving*. De Bilt: Bosch en Keuning.
- Linden, M. van der (1993). *Prins Willem-Alexander. Zijn ware verhaal*. Naarden: Strengholt.
- Linden, M. van der (1995). *Beatrix. Een portret*. Den Haag: BZZT&H.
- NIPO (1996). <http://www.nipo.nl>.
- Pitkin, H. (1984). *Fortune is a woman. Gender and politics in the thought of Niccolò Machiavelli*. Berkely: University of California Press.
- Santegoeds, E. (1995). *Moeder Majesteit*. Amsterdam: Bruna.
- Tamse, C.A. (1979). Koning Willem III en Sophie. In C.A. Tamse (Ed.), *Nassau en Oranje in de Nederlandse geschiedenis* (pp. 309-357). Alphen aan de Rijn: A.W. Sijthoff.
- Vasterman, P. (1987). Lezen naar leefstijl: de vlotten-de positie van het tijdschrift in de beeldcultuur. In J. Bardoel & J. Bierhoff (Eds.), *Media in Nederland* (pp. 135-156). Groningen: Wolters Noordhoff.
- Warner, M. (1985). *Monuments and maidens. The allegory of the female form*. London: Picador.
- Wester, F. (1987). *Strategieën voor kwalitatief onderzoek*. Muiden: Coutinho.
- Van Zoonen, L. van (1995). Haagse geheimen? Politiek en politici in de populaire pers. In K. Renckstorf, P. Hendriks Vettehen, Y. Need & L. van Snippenburg (Eds.), *Communicatiewetenschappelijke Bijdragen, 1994-1995* (pp. 119-141). Nijmegen: Instituut voor Communicatiewetenschap, Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Zoonen, L. van (1998a). The ethics of reporting on private lives. In K. Brants, J. Hermes & L. van Zoonen (Eds.), *The Media in Question: Popular Cultures and Public Interests* (pp. 113-123). London: Sage.
- Zoonen, L. van (1998b). Finally I have my mother back. Politicians and their families in popular culture. *Press/Politics*, 3 (1), 48-64.
- Van Zoonen, L. & K. Brants (1995). 'Ria Lubbers wil vervroegde verkiezingen': de politieke logica van de roddelpers. In Ph. van Praag & K. Brants (Eds.), *De verkoop van de politiek* (pp. 111-130). Amsterdam: Het Spinhuis.

Noten

1. De redactie van *Story* was zo vriendelijk ongelimiteerd toegang te verlenen tot haar archief.

Beeldmateriaal

Story. Met dank aan de redactie voor het beschikbaar stellen van het beeldmateriaal.